

150518

Miljö- och energidepartementet

Göteborgs botaniska trädgårds yttrande över
departementspromemoria om lagstiftning för genomförande av
Nagoya-protokollet (Dnr M2014/1331/R).

Kontaktperson:

Mari Källersjö

mari.kallersjo@vgregion.se

0703-613988

Yttrande över departementspromemoria om lagstiftning för genomförande av Nagoya-protokollet (Dnr M2014/1331/R)

Sammanfattning

Göteborgs botaniska trädgård (GBT) välkomnar förslaget som ett steg framåt för att genomföra Nagoyaprotokollet och EU-parlamentets och rådets förordning nr 511/2014, men konstaterar samtidigt att många oklarheter kvarstår och att konsekvenserna av promemorians förslag därför är svåra, eller omöjliga att bedöma. Frågetecknen måste rätas ut och användare och samlingsförvaltare behöver få en tydlig vägledning. Det kommer att krävas omfattande informationsinsatser.

I samband med tillämpningen av Nagoya-protokollet bör protokollets intention vara vägledande, att uppnå en "fair and equitable sharing of the benefits arising out of the utilization of genetic resources". Det vore synnerligen olyckligt om tillämpningen i stället leder till att arbetet med att utforska och bevara den biologiska mångfalden försvåras. Promemorians förslag är så allmänt hållna att det finns en uppenbar risk att så blir fallet.

Generella kommentarer

Det som framför allt gör konsekvenserna svåra att bedöma är att flera centrala begrepp, som användning, användare och tillbörlig aktsamhet inte är tydligt definierade. Det blir straffbart för den som tar emot forskningsmedel att inte deklarerat att tillbörlig aktsamhet har iakttagits, men i dagsläget finns ingen vägledning om vilken användning som avses, när deklaration ska ske, vad den ska innehålla, eller till vem den ska lämnas.

Möjligheten för forskare, samlingsförvaltare eller andra intressegrupper att formulera ett "code of conduct" och få detta erkänt av EU verkar obefintlig. Det finns idag ingen väg eller procedur för detta. IPEN <http://www.bgci.org/resources/ipen/> är ett aktivt internationellt samarbete för utbyte mellan botaniska trädgårdar som också, sedan 2001, har ett utarbetat code of conduct med syfte att tillfredsställa kraven för Access and Benefit Sharing. IPEN har under en lång tid arbetat för att bli erkänt av EU-kommissionen som "best practise" men detta har inte lyckats, inte för att innehållet bedömts som otillräckligt, utan för att det inte finns någon som kan ta emot en sådan ansökan. Det vore önskvärt att Sverige formulerar ett "best practise" som i ett senare skede kan accepteras av EU-kommissionen. CETAF's formulerade code of conduct som flera svenska samlingar redan anslutit sig till skulle kunna utgöra en modell <http://www.cbd.int/abs/submissions/icnp-3/EU-Taxonomic-practices.pdf>. För botaniska trädgårdar är även IPEN ett tänkbart alternativ.

GBT förvaltar Sveriges största samling av levande växtmaterial. Det fanns en förhoppning om att promemorian skulle innehålla information som tydliggör vårt ansvar efter regleringen. Tyvärr gör den inte det. Anledningen är säkert att tolkningen av EU-förordningen är svår, men den vetenskapen är inte till hjälp. På vilket sätt behöver vi dokumentera vårt material? Kommer GBT i framtiden att kunna tillhandahålla material för undervisning och forskning? Kommer det att vara vårt ansvar att kontrollera vilken typ av finansiering en forskare har och om personen verkligen lämnat in en deklaration? Hur påverkas vårt samarbete med aktörer utanför EU? Kan vi fortsätta att utbyta växtmaterial med andra botaniska trädgårdar i det gemensamma bevarandearbetet?

Med tanke på att så många olösta frågor kvarstår ges användare och samlingar i princip ingen tid för förberedelse och anpassning. Ett sådant arbete kommer dessutom att medföra en merkostnad.

Arbetet med att införa tillämpning av Nagoyaprotokoll pågår i flera EU-länder. Har något gjorts för att harmonisera svensk lagstiftning med andra länders? Med tanke på de många vaga definitionerna, kan det bli så att samma handling betraktas som ett brott mot EU-förordningen i ett land men inte i ett annat?

Specifika synpunkter och frågor

1.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Göteborgs botaniska trädgård har ingen juridisk kompetens men några frågor uppstår.

Vad innebär användning? Vad är tillbörlig aktsamhet? Utan en tydlig definition blir det omöjligt att veta hur man ska agera för att inte bryta mot lag och föreskrifter.

9 §

15. Artikel 4.6 uttrycker inte tydligt vilken information som avses.

16. Det är otydligt vem som ska inlämna en deklARATION, vad en deklARATION ska innehålla, och vart den ska lämnas.

5.1 Utvidgad tillämpning av EU-förordningens bestämmelser om användares skyldigheter

GBT ser positivt på förslaget om en utvidgad tillämpning men återigen måste begreppet användning förtydligas.

5.2 Föreskrifter om skyldigheter för användare

Förslaget innehåller flera oklarheter. Begreppet forskningsmedel är inte definierat. Intrycket är att promemorian främst avser medel från de större forskningsfinansiärerna som Vetenskapsrådet eller Formas. I de fallen kan ett uppdrag läggas på finansiären att inkräva intyg för mottagaren av forskningsmedel. Att kräva det från mindre, delvis privata stiftelser förefaller ogörligt. Anses ett universitet vara en forskningsfinansiär om möjlighet finns att bedriva forskning inom tjänsten? Vad ska en deklARATION innehålla, när ska den lämnas in och till vem ska den lämnas? Vem gör bedömningen att tillbörlig aktsamhet visats? Avser "mottagaren" den institution där medel förvaltas eller den enskilde forskaren? Hur ska forskningsmedel från finansiärer utanför EU hanteras?

Det verkar osannolikt att en struktur och en process finns på plats till 1 oktober 2015.

6.1 Behörig myndighet

Att regeringen ska utse en eller flera myndigheter är väl redan stipulerat i ABS-förordningen och inte ett nytt förslag? Den/de myndigheter som utses måste förutom erfarenhet av kontroll och tillsyn även ha en bred kompetens när det gäller CBD och Nagoyaprotokollet, EUs förordning, förvaltning av biologiska samlingar och forskning kring biologisk mångfald. Om flera myndigheter utses är det

viktigt att det finns en enda fokuspunkt dit potentiella användare kan vända sig för att få tydliga, direkta svar. Det bör också vara en enda kontaktpunkt mot protokollets "clearing-house".

6.3 Närmare om myndighetsansvaret kopplat till EU-förordningen och Nagoyaprotokollet

Promemorians förslag är väldigt generellt. När det gäller tillsyn över användarna bör Nagoyaprotokollets intention stå i fokus, dvs att övervakningen i första hand sker i samband med kommersiell användning och produktutveckling. Tillsynen måste baseras på en tydlig, och kommunicerad definition av vad som betraktas som tillbörlig aktsamhet.

6.4. Samverkansråd

GBT välkomnar förslaget att inrätta ett samverkansråd. Det är önskvärt att rådet placeras direkt under departementet. Rådets uppdrag och mandat måste vara tydligt definierade och rådet måste ha en reell möjlighet att utforma och påverka rutiner och administrativa förfaranden. Det är viktigt att förvaltare av biologiska samlingar och forskare som arbetar för utforskande och bevarande av den biologiska mångfalden finns representerade i rådet.

7.1. Överträdelser av kravet på tillbörlig aktsamhet.

Vid bedömningen av om någon har använt en genetisk resurs på ett otillbörligt sätt måste möjligheten för användaren att få vägledning eller inhämta direktiv beaktas. Det verkar rimligt att tillsynsmyndigheten inledningsvis intar en rådgivande roll.

7.2. Överträdelse av deklARATION- och informationskrav.

GBT har som sagt ingen juridisk kompetens. Ändå verkar det ovanligt att den som enbart underlåtit att deklarerat sin oskuld kan dömas för brott. Låt säga att en forskare, med pengar från VR, använder växtmaterial från ett träd, med ursprung från Kina, planterat i GBT 1932. Skall den forskaren då inlämna en deklARATION om användning för att inte riskera att dömas till böter?

7.4. Förverkande

Det behövs en rutin för hur förverkat material ska hanteras. Ska materialet återföras till ursprungslandet eller blir det en betrodd samlings uppdrag att ta hand om det?

8. Konsekvenser

Naturvårdsverkets utredning ger vid handen att det framför allt är forskare vid statliga institutioner som berörs av regleringen. Sannolikt är den en mycket liten del av forskningen som genererar intäkter som kan delas med ursprungslandet. En betydande del av berörd forskning handlar om utforskande och bevarande av den biologiska mångfalden. Det vore oerhört olyckligt om den verksamheten hämmades genom en ökad byråkrati.

Samma resonemang gäller för förvaltningen av biologiska samlingar. Att exempelvis växtmaterial omfattas av CBD är inte nytt och Nagoyaprotokollet innebär inte en annorlunda hantering i sig. Självklart verkar det trevligt att vara "betrodd". Men frågan är om det för GBTs del innebär någon som helst fördel med att finnas med på listan över betrodda samlingar, eller är enda skillnaden att det blir en mer omfattande byråkrati. Kanske det till och med är så att arbetet med att utforska och bevara växternas mångfald försvåras? Det finns en uppenbar risk att det internationella fröutbytet, som är en viktig grundförutsättning för arbetet med "Global Strategy for Conservation of Plants", en strategi antagen under CBD, kommer att påverkas negativt.

Riktlinjer och rutiner måste därför utformas på ett sådant sätt att verksamhet som främjar CBDs mål stöds, istället för att motarbetas.

Mari Källersjö
Förvaltningschef
Göteborgs botaniska trädgård

0703-613988

Förkortningar

CBD Convention of Biological Diversity

CETAF Consortium of European Taxonomic Facilities

GBT Göteborgs botaniska trädgård

IPEN International Plant Exchange Network

VR Vetenskapsrådet